

การพัฒนาผู้นำท้องถิ่น

ในบทที่ 4 ได้กล่าวถึงการสร้างสถาบันหรือองค์กรต่างๆ ขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล เพื่อให้เป็นศูนย์ในการบริหารงานของตำบลและหมู่บ้านแล้ว ในบทนี้จะได้ศึกษาถึงการพัฒนาคณะตัวบุคคลอื่นใด แก่ผู้นำท้องถิ่นประเภทต่างๆ และกลุ่มต่างๆ ที่สร้างขึ้นเหล่านั้นให้มีความรู้ความสามารถโดยการฝึกอบรม และการฝึกปฏิบัติ เพื่อให้สามารถรับช่วงการดำเนินงานพัฒนาและการปกครองตนเองได้ในโอกาสต่อไป ซึ่งจะได้กล่าวโดยสรุปดังต่อไปนี้

การพัฒนาชุมชนเป็นการเสริมสร้างความเจริญให้กับท้องถิ่น โดยอาศัยความร่วมมือของประชาชนกับความช่วยเหลือของรัฐบาลตามที่ได้อธิบายมาแล้วแต่ก่อน การที่จะให้ประชาชนซึ่งคอยการศึกษา มีโรคภัยไข้เจ็บ มีความยากจน ให้มาร่วมกับรัฐบาล จำเป็นจะต้องกระตุ้นเตือน ยั่วยุให้การศึกษาแก่ประชาชน เพื่อให้รู้จักการช่วยตัวเอง รู้จักการพัฒนาตนเอง ตลอดจนการพัฒนาท้องถิ่นของตน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถดำเนินการปกครองตนเองได้ ความสำเร็จเหล่านี้มีไปอยู่กับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐบาลแต่ฝ่ายเดียว ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำในท้องถิ่น ควบคู่กับบทบาทของผู้นำท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นลักษณะใดย่อมมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการสนับสนุนงานพัฒนาชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย การพัฒนาชุมชนจึงพยายามที่จะพัฒนาตัวบุคคลมากกว่าทางกายภาพ โดยพยายามที่จะปลุกฝังความรับผิดชอบของประชาชนให้รู้จักร่วมกันวางแผนสนใจที่จะแก้ปัญหาและปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของตน การปกครองตนเองให้มีมาตรฐานดีขึ้น จนในที่สุดสามารถที่จะจัดการบริหาร และจัดบริการภายในหมู่บ้านและตำบลของตนได้

ในประเทศที่อยู่ระหว่างการพัฒนา ผู้นำท้องถิ่นเป็นตัวแทนของราษฎร เป็นผู้นำราษฎร เป็นตัวกลางที่จะประสานงานระหว่างราษฎรกับราชการ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงได้พยายามที่จะหาทางให้ผู้นำได้ เข้ามามีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินงานตั้งแต่ต้นจนที่สุด เพื่อเป็นการฝึกให้ผู้นำรู้จักทำงานตั้งแต่แรก ซึ่งในที่สุดผู้นำท้องถิ่นจะมีความเข้าใจและมีความสามารถปฏิบัติงานได้เอง อันเป็นการสนับสนุนส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

1. ความหมายของผู้นำ

ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง ผู้ซึ่งมีบุคลิกภาพเด่นในสังคม หรือในกลุ่มชนในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่ง
ความเป็นผู้นำนี้อาจจะ เนื่องมาจากเหตุการณ์หรือสภาพแวดล้อม ประกอบด้วยคุณลักษณะพิเศษ เช่น มีความ
โอบอ้อมอารี มีความรู้ดี เป็นผู้ที่ประชาชนยกย่องนับถือ เป็นผู้ที่มีความสามารถในอันที่จะก่อให้เกิดแรง
ศรัทธาในหมู่ประชาชน และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการที่จะโน้มน้าวผู้อื่นให้มาร่วมประกอบกิจกรรมเพื่อ
ประโยชน์ส่วนรวมได้

โคนัลด์ อาร์ เฟสเลอร์ แห่งสถาบันเวอร์จิเนียโพลีเทคนิค กล่าวไว้ว่า "ผู้นำ" คือบุคคลซึ่ง
มีความสามารถที่จะรู้ว่า จะทำอะไร ทำเมื่อไร ทำอย่างไร และทำที่ไหน ได้ถูกต้องตามกาลเทศะอันควร
และเป็นผู้ที่จะสามารถใช้ความสามารถของตนดังกล่าวข้างตน

คำว่าผู้นำตามความหมายโดยทั่วๆ ไปแล้ว มีมากมายหลายชนิดหลายประเภทด้วยกัน แต่ผู้นำ
ชนิดที่เป็นผู้นำประเภทส่งเสริมงานพัฒนาชุมชนนั้นพอจะแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ¹

(1) ผู้นำโดยชาติวุฒิ (Aristocratic Leadership) ผู้นำประเภทนี้ขึ้นมาสู่ความ
เป็นผู้นำก็เพราะประเพณีของชุมชนนั้น โดยมีชาติวุฒิเป็นเครื่องกำหนดและเป็นตำแหน่งที่สืบเป็นมรดกตกทอด
กันมา เช่น เกิดในตระกูลขุนนาง ทระกูลกษัตริย์ ชุนนาง หรือในตระกูลที่มั่งคั่ง ผู้นำประเภทนี้ได้รับ
ตำแหน่งเนื่องจากคุณสมบัติที่มั่งคั่งมาแต่กำเนิด หากใช้คุณสมบัติเฉพาะภายในตัวไม่

(2) ผู้นำโดยคุณวุฒิ (Charismatic Leadership) ผู้นำประเภทนี้ การก้าวขึ้น
มาสู่ตำแหน่งความเป็นผู้นำก็โดยอาศัยความรู้ ความสามารถเฉพาะตัว มีใต้อาศัยชาติกำเนิด หรือศักดิ์
ตระกูลใดๆ ทั้งสิ้น หากแต่เป็นคุณสมบัติที่เกิดขึ้นภายหลัง เช่น เป็นผู้ขยันหมั่นเพียร มีความรู้ความสามารถ
มีความเชี่ยวชาญในทางอาชีพที่ตนหรือสมาชิกของกลุ่มทำอยู่

2. ผู้นำสำหรับงานพัฒนาชุมชน

ผู้นำท้องถิ่นสำหรับงานพัฒนาชุมชนนี้อาจแยกเป็นผู้นำท้องถิ่นแบบเป็นทางการและไม่เป็น
ทางการ² แบบเป็นทางการ ใดแก่ผู้นำท้องถิ่นซึ่งได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากราษฎร และทางราชการได้

¹ กองฝึกอบรม กรมการพัฒนารัฐบาล, คู่มือและประมวลการสอนสำหรับวิทยากร เล่มที่ 1
(พระนคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น 2512) หน้า 197

² Ibid., หน้า 198

ออกหนังสือแต่งตั้งให้ไว้เป็นหลักฐานว่าเป็นคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการพัฒนาตำบล ส่วนผู้นำแบบไม่เป็นทางการนั้น ได้แก่อนำของถิ่นที่ไม่ได้รับเลือกตั้งและแต่งตั้งกล่าวข้างต้น แต่เป็นบุคคลที่ราษฎรในกลุ่มนั้นๆ ยกย่องสรรเสริญ ซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าคณะกรรมการหมู่บ้านหรือตำบล ผู้นำแบบไม่เป็นทางการนี้อาจเป็นผู้นำในคานต่างๆ ซึ่งมีความสำคัญต่องานพัฒนาชุมชน กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้พยายามดึงเอาผู้นำเหล่านี้ เข้ามาร่วมงานในส่วนที่เขาสามารถและถนัด โดยอาจแต่งตั้งให้เป็นคณะอนุกรรมการดำเนินงานบางอย่างร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล

3. ความสำคัญของผู้นำท้องถิ่นต่องานพัฒนาชุมชน

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วว่า การพัฒนาชุมชนนั้นเป็นวิธีการเพื่อมุ่งส่งเสริมปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม และการปกครอง โดยมีหลักและวิธีการทำงานร่วมกันระหว่างประชาชนกับรัฐ โดยพยายามค้นหาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นขึ้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างเต็มที่ โดยให้ประชาชนเป็นผู้คิดริเริ่มดำเนินการเอง เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง และส่งเสริมให้ประชาชนสามารถดำเนินการปกครองตนเองได้ในที่สุด โดยมีท้องอาศัยเจ้าหน้าที่ของรัฐ (พัฒนากร) งานพัฒนาชุมชนจึงอยู่ที่การพัฒนาคนให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านการอาชีพ การจัดการในตำบลบริหารและบริการ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งกว่าการพัฒนาในด้านวัตถุ ทั้งนี้เพราะคนเป็นปัจจัยอันสำคัญยิ่งในอันที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทางวัตถุ

ดังนั้น ภาระหน้าที่อันสำคัญยิ่งของงานพัฒนาชุมชน คือการพัฒนาคน แต่การที่จะพัฒนาคนในท้องถิ่นซึ่งมีเป็นจำนวนมากในคราวเดียวกันย่อมเป็นไปได้ จึงต้องมีวิธีการเพื่อพัฒนาคนขึ้น ผู้นำท้องถิ่นจึงเขามามีบทบาทอันสำคัญยิ่ง เพราะผู้นำท้องถิ่นนั้นโดยความจริงเป็นผู้ที่พัฒนาอยู่แล้ว การให้การศึกษาอบรมเพื่อให้เกิความรู้ความสามารถและ เกิดทักษะในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนแก่อนำของถิ่นนั้น นับได้ว่าเป็นวิธีการพัฒนาคนที่ได้ผลอย่างดียิ่ง ทั้งนี้เพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ที่ประชาชนทั่วไปเคารพเชื่อฟังยกย่องนับถือ และพร้อมเสมอที่จะปฏิบัติตามผู้นำของตน ดังนั้น จึงทำให้การพัฒนาคนแผ่ขยายกว้างออกไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง โดยอาศัยบรรดาผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการให้การศึกษาชี้แจงแนะนำ และร่วมมือกับประชาชนโดยทั่วไปอีกทอดหนึ่ง ความสำคัญของผู้นำท้องถิ่นประการแรกจึงได้แก่การช่วยทางราชการพัฒนาคน และโดยที่หลักการทำงานพัฒนาชุมชนนั้นต้องอาศัยความคิดริเริ่ม และความร่วมมือจากประชาชนเป็นสำคัญ ผู้นำท้องถิ่นจึงเขามามีบทบาทสำคัญในการคิดค้นปัญหาของหมู่บ้าน รมพิจารณาหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้นๆ และเป็นผู้นำกำหนดนโยบาย หลักการและวิธีการพัฒนาหมู่บ้านของตน โดยการพิจารณาวางโครงการ การปฏิบัติตาม

โครงการ การชักชวนกระตุนใหม่ประชาชนเข้าร่วมปฏิบัติงาน เป็นผู้ประสานงานระหว่างประชาชนกับทางราชการ โดยนำความต้องการของชาวบ้านมาเสนอเพื่อขอความช่วยเหลือต่อทางราชการ และเป็นผู้นำบริการของรัฐไปสู่ประชาชน กิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวนี้ ผู้นำท้องถิ่นยอมเป็นผู้ริเริ่ม

4. วิธีการส่งเสริมให้ผู้นำท้องถิ่นรวมกลุ่มกันอย่างถาวรและปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วว่า การดำเนินงานพัฒนาชุมชนมุ่งพัฒนาคนเป็นสำคัญ และใ้ค้ำเนินการรวมกลุ่มผู้นำท้องถิ่นขึ้นเป็นรูปคณะกรรมการ หรือกลุ่มต่างๆ เพื่อที่จะได้ใช้พลังของกลุ่มนั้นๆ ในงานพัฒนาชุมชนต่อไป ดังนั้น ความจำเป็นที่จะต้องรักษาให้กลุ่มผู้นำรวมกันอย่างถาวรมั่นคง และรวมพลังของกลุ่มในการปฏิบัติงานเพื่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพตลอดไปนั้น นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง วิธีการส่งเสริมให้กลุ่มรวมกันอย่างถาวรนั้นได้แก่ การกระตุ้นให้กลุ่มตื่นตัวอยู่เสมอ ทั้งในด้านพฤติกรรม กิจกรรม และการศึกษาของกลุ่ม ดังนั้น การเสริมสร้างความถาวรของกลุ่มควรดำเนินการดังนี้³

(1) การดำเนินกิจกรรมใดๆ เพื่อพัฒนาหมู่บ้านของให้กลุ่มผู้นำเขามามีส่วนร่วมด้วยตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด และเปิดโอกาสให้ผู้นำแสดงความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ และต้องยอมรับความสามารถของกลุ่มผู้นำอย่างจริงจัง

(2) จัดให้มีการประชุมกลุ่มอยู่เสมอ อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

(3) จัดให้มีการพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มในโอกาสอันควร เช่น วันขึ้นปีใหม่ เชาพรรษา สงกรานต์ หรือเทศกาลอันเป็นประเพณีของท้องถิ่น

(4) จัดให้มีกิจกรรมของกลุ่มอยู่เรื่อยๆ และผลัดเปลี่ยนหน้าที่กันปฏิบัติกิจกรรม เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่กลุ่มและสังคมส่วนรวม

(5) จัดการฝึกอบรมวิชาความรู้พิเศษเฉพาะอย่างให้แก่สมาชิกของกลุ่ม เพื่อกลุ่มจะได้มีความรู้และทักษะเพิ่มขึ้น

(6) จัดทำจดหมายข่าวเสนอผลงานที่ดีเด่นของกลุ่ม และเสนอความเคลื่อนไหวของสมาชิกของกลุ่ม ให้สมาชิกด้วยกันหรือบุคคลภายนอกได้ทราบ

(7) จัดประกวดผลงานระหว่างกลุ่ม เพื่อชิงรางวัล และการสรรเสริญ ยกย่องชมเชยกลุ่มหรือสมาชิกที่ปฏิบัติงานดีเด่น

(8) จัดให้กลุ่มได้มีโอกาสไปทัศนศึกษาดูงานในกิจกรรมใหม่ๆ ตามสถานที่ต่างๆ เป็นบางครั้งบางคราว

³ Ibid., หน้า 209 - 210

(9) จัดให้นักวิชาการหรือผู้มีชื่อเสียงในด้านต่างๆ มาปรากฏการณ์ภายใต้สมาชิกของกลุ่มฟัง เพื่อเป็นความรู้ในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน

สำหรับในการดำเนินงานพัฒนาผู้นำนี้ กรมการพัฒนาชุมชนก็ให้กว้างหลักและนโยบายให้พัฒนากรไคพยายามใช้กลวิธีรวมกลุ่มผู้นำและการปฏิบัติงานทุกอย่างก็ให้ผ่านกลุ่มผู้นำท้องถิ่น และพยายามกระจายอำนาจและแบ่งงานให้กลุ่มผู้นำปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา ทำให้สมาชิกของกลุ่มมีความสำคัญและมีความหมายต่อหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นๆ อย่างมาก ทำให้กลุ่มสลายตัวลงไปไคยาก

5. การพัฒนาภาวะผู้นำท้องถิ่น

ในตอนคนไคกล่าวถึงผู้นำท้องถิ่นสำหรับงานพัฒนาชุมชนคือไคร และมีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนอย่างไร ตลอดจนถึงการรวมกลุ่มผู้นำท้องถิ่นให้สามารถปฏิบัติงานไคอย่างถาวร สำหรับต่อไปนี้จะไคกล่าวความหมายและความสำคัญและการพัฒนาภาวะผู้นำท้องถิ่น

5.1 ความหมายและความสำคัญของภาวะผู้นำ

ความหมายของภาวะผู้นำนี้ ไคมีท่านผู้ไคให้คำนิยามไวหลายอย่าง แต่คล้ายคลึงกัน คือ Franklin S. Haiman ไคให้ความหมายไวว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ "ขบวนการที่มนุษย์สามารถนำและบังคับความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของคนอื่นๆ ไค"

Lowry Nelson & others ไคให้ความหมายไวว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) คือ "การรวมหลายส่วน คน กลุ่ม และสถานการณ์เข้าด้วยกัน ส่วนใดส่วนหนึ่งนั้นไม่อาจจะได้ให้ขออธิบายปรากฏการณ์ของภาวะผู้นำไค"

สรุปแล้วจะเห็นไคว่า ภาวะผู้นำคือ ขบวนการของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มนั้นๆ ริเริ่มกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามความประสงค์ เป็นสาธารณะประโยชน์ไคโดยอาศัยร่วมกันคิดรวมแรงกำลังกันเป็นหมู่คณะ ไคโดยมีผู้นำซึ่งเป็นผู้ที่มีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของหมู่คณะมากกว่าคนอื่นในกลุ่มเดียวกัน หรือในสถานที่ที่กำหนดอาจเป็นหมู่บ้าน ตำบล ประเทศ ขบวนการของผู้นำอาจเป็นไปไคโดยการนำของหมู่คนไคไคทุกๆ กลุ่ม

4 Franklin S. Haiman, Group Leadership and Democratic Action (New York : Houghton Mifflin Company, 1951), p.4.

5 Lowry Nelson, Charles E. Ramsay and Coolies Borner, Community Structure and Change (New York : The Macmillan Company, 1960), p.191.

จนจะต้องมีผู้นำ เพื่อจัดระเบียบให้เป็นที่ตั้งคองการ เพื่อความสุขของหมู่คณะ ผสมผสานความคิด เห็น และให้เกิดความกลมกลืนสามัคคีในหมู่คณะ สังคมในเิดชาติภาวะผู้นำก็ไม่ผิดอะไรกับเรือที่ปราศจาก ทางเสื่อล่องลอยไปตามยถากรรม ภาวะผู้นำเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ (Learned) หรือ Acquired ธรรมชาติเป็นผลติดตัวมาแต่กำเนิด (Inborn) แต่เป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งเท่านั้น การอบรมศึกษาสามารถทำให้คนธรรมดาสามัญมีสมบัติภาวะผู้นำขึ้นมาได้ และในปัจจุบันนี้เป็นผู้นำด้วยวิธีการ ผิดคนเป็นส่วนมาก

5.2 การปฏิรูปฐานการพัฒนาภาวะผู้นำท้องถิ่น

ประเทศไทยเป็นประเทศลัทธิรวม ประชาชนส่วนใหญ่ประมาณ 85 % มีอาชีพในการเกษตร และส่วนใหญ่ขาดความสนใจกับโลกภายนอก และเกือบจะไม่ทราบเลยว่าประเทศของตนมีนโยบายดำเนินการปกครอง การบริหาร หรือนโยบายการเศรษฐกิจอย่างไร การนำเอาบริการของชาติที่มีอยู่ไปสู่ประชาชน โดยตรง เช่น เทคนิคทางการเกษตร ฯลฯ จึงเป็นการยาก การเลือกสรรบุคคลที่จะเป็นตัวแทนของ ประชาชนขึ้นมา เพื่อรับเอาบริการของรัฐไปใช้ให้เป็นประโยชน์ จึงเป็นสิ่งจำเป็น เมื่อเป็นเช่นนี้ปัญหาจึง อยู่ที่ว่าจะทำอย่างไร จึงจะทำให้เกิดผู้นำหรือคณะผู้นำในด้านต่างๆ ขึ้นมาใช้การได้ทันแก่เหตุการณ์ และ สถานการณ์ของโลกที่จำเป็นจะให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมทำอย่างไรจึงจะให้ขบวนการพัฒนาชุมชน มีผลทำให้ชาวกลีกร และประชาชนในชนบทมีบทบาทมีส่วนร่วมมีความสนใจในกิจการบ้าน เมืองและโลกภายนอก

การปฏิรูปฐานเพื่อสร้างภาวะผู้นำท้องถิ่นในชนบทจึงเป็นสิ่งสำคัญมากในอันที่จะพัฒนากิจกรรม แต่ละด้าน การปฏิรูปฐานนี้ก็คือการส่งเสริมให้เกิดผู้นำท้องถิ่นพึ่งตนเองได้ คืออยู่ในภาวะที่จะปฏิบัติการได้ทันที เพื่อที่จะรองรับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการปกครอง ซึ่งกำลังจะเปลี่ยนแปลงไป จังหวะ การพัฒนาจะเปลี่ยนแปลงเร็วยิ่งขึ้นก็ต่อเมื่อภาวะผู้นำในชนบทได้เพิ่มขึ้น สามารถส่งเสริมและนำประชาชน ให้มีโอกาสดำเนินชีวิตในทางที่ถูกต้อง สามารถถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนบ้านและชุมชนรุ่นหลังให้มีความรู้ เช่น ในทางเกษตร ฯลฯ ซึ่งนับว่าเป็นการพัฒนาแรงงานของประเทศไปในตัวด้วย การพัฒนาจะยิ่งยืนยาวยอมรับ ขึ้นอยู่กับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจิตใจ ทศนคติ แบบแผน พฤติกรรมและความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมนั้นๆ ด้วย การปฏิรูปฐานภาวะผู้นำจึงเป็นเรื่องสำคัญมาก และจะปฏิรูปฐานภาวะผู้นำท้องถิ่นให้แก่ผู้นำหรือคณะผู้นำ ในท้องถิ่นเท่านั้นก็ยังไม่เป็นการเพียงพอ ผู้นำระดับต่างๆ โดยเฉพาะผู้นำที่เป็นทางการจะต้องมีการพัฒนา ทศนคติให้ถูกต้องในการทำงานร่วมกับประชาชน ผู้นำระดับต่างๆ ที่สูงขึ้นไปย่อมเป็นตัวอย่างอันดีของผู้นำท้องถิ่น

5.3 การพัฒนาภาวะผู้นำโดยวิธีการต่างๆ

ก. โดยการสาธิตตัวอย่าง

การพัฒนาภาวะผู้นำอาจมีขึ้นได้โดยลักษณะกว้างๆ 2 ลักษณะ คือ โต้ชนขบวนการฝึกอบรมให้บุคคลธรรมดาสามัญมีความรู้ความสามารถ และ เกิดทักษะขึ้นมาเป็นผู้นำในกลุ่มนั้นๆ และโดยการปรับปรุงตัว (Adaptation) ตามสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเสมอๆ การปรับปรุงตัวนี้สามารถทำให้บุคคลนั้นเติบโตสูงขึ้น มีความรู้ความสามารถและมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในกลุ่ม ผู้ที่เป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีผู้นำที่ดีก็อาจมีภาวะผู้นำขึ้นมาได้ ตัวอย่างที่ดีของผู้นำชั้นเหนือขึ้นไป จึงเป็นพลังในการส่งเสริมภาวะผู้นำของสมาชิกหรือผู้ตามได้เป็นอย่างดี เพราะการศึกษาความเป็นผู้นำอาจศึกษากันได้จากสภาพแวดล้อมสังคมเปลี่ยนแปลงอาจทำให้ภาวะผู้นำในกลุ่มหนึ่งเปลี่ยนไปด้วยก็ได้ ผู้ที่เป็นผู้นำอยู่แล้วอาจไม่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้น ผู้นำเก่าอาจเป็นผู้ไม่ทันเหตุการณ์ หรือไม่ทันสมัย คำว่า "โลกหมุนงมหมุนไปตามโลก" จึงมีความหมายมากสำหรับภาวะผู้นำโดยทั่วไป ผู้หมุนตามโลกย่อมทันต่อเหตุการณ์ เป็นผู้มีความ**สมบัติสมควร** เป็นผู้นำของหมู่คณะ สามารถนำผู้ที่ยังหมุนไม่ทันตามโลกให้ทันขึ้นได้ ประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงระบบสังคมแบบเก่า (Traditional) ไปสู่แบบใหม่ (Modern) หรืออยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ (Transitional) ผู้นำจึงต้องเป็นผู้ทันต่อเหตุการณ์ของบ้านเมืองที่กำลังพัฒนาอยู่ เป็นต้นว่า ทางการเกษตร ผู้มีความรู้ทางเทคนิค ทางการเกษตรก็จะเป็นผู้นำทางด้านนี้ขึ้นมาประเทศที่กำลังพัฒนาอาจต้องดำเนินการฝึกฝนแตกต่างออกไปจากประเทศที่เจริญแล้วบาง เช่น ในการเกษตร รัฐบาลจะต้องมีบทบาทในการสร้างสถานการณ์ขึ้นเป็นตัวอย่าง เช่น การทำฟาร์มสาธิต (Farm Demonstration) ตามสถานที่ที่ได้สร้างชลประทานขึ้นแล้ว เพื่อให้ผู้ที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงนั้น เกิดมีภาวะผู้นำขึ้นมา โดยการนำของรัฐบาล อาจจะเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่กลุ่ม หรือบุคคล เป็นต้นว่า ราษฎรไม่ทราบวิธีขุดดินที่เหมาะสมแก่ดินที่ตนครอบครองอยู่ รัฐบาลอาจจะทำการวิจัยขึ้นเฉพาะแห่ง ผลที่ได้เกิดขึ้นในกลุ่มเล็กๆ จะขยายกว้างออกไปเอง การสาธิตนั้นอาจทำเป็นขั้นตอนอย่างกว้างๆ ดังต่อไปนี้

- (1) เลือกสถานที่อันเหมาะสม
- (2) การรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เข้ากับกรณีวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผล
- (3) ตั้งวัตถุประสงค์ทั้งระยะสั้นและระยะยาวไว้
- (4) ตกลงแผนปฏิบัติการเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น
- (5) รวบรวมผู้ดำเนินงานในระยะเริ่มต้นและระยะต่อไปในเมืองานขยายกว้างออกไป

- (6) เริ่มดำเนินการ และพยายามให้การสาธิตแผ่ขยายกว้างออกไป
- (7) การพัฒนาแผนการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการ และผู้อำนวยการในท้องถิ่น รวมถึงเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น
- (8) จัดให้มีการฝึกอบรมผู้เกี่ยวข้อง
- (9) ส่งเสริมผู้ที่มีความสามารถให้มีความสามารถยิ่งขึ้น ซึ่งหมายถึงการสนับสนุนให้มีการศึกษาและงานในสถาบันสูงขึ้น และสถาบันในต่างประเทศ⁶
- (10) การเลือกเกษตรกรที่สมัครใจให้เป็นผู้สาธิตด้วยตนเอง ยอมรับโดยผลที่กว่าการสาธิตในสถานทดลองของทางราชการ

ข. โดยการฝึกอบรม

ในปัจจุบันโครงการฝึกอบรมได้จัดให้มีขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะระดับผู้ทำงานในสนาม โดยมุ่งที่จะให้ปฏิบัติการงานวิธีเข้าหาประชาชนใหม่มีความเชื่อถือเกิดขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดผล คือการร่วมมือของประชาชนและความเข้าใจเป็นอันดีระหว่างประชาชนกับรัฐ ฯลฯ การฝึกอบรมก็ถือเป็นทางให้ความรู้และทักษะ เกิดขึ้นแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยตนเองได้ และให้เป็นแหล่งความรู้ในเรื่องที่ได้อบรมไปแล้ว ช่วยเหลือประชาชนในดินนั้นให้เกิดความคิดที่จะแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น การจัดฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นจึงต้องทำอย่างกว้างขวาง หรือให้ใหม่ตามกลุ่มต่างๆ ในท้องถิ่น ซึ่งควรจะได้กำหนดวัตถุประสงค์ หลักสูตรและกรรมวิธีในการฝึกอบรมให้พร้อมไว้ล่วงหน้า เช่น การฝึกอบรมกรรมการหมู่บ้าน ตำบล การฝึกอบรมกลุ่มอาชีพ การฝึกอบรมผู้นำกลุ่มสตรีซึ่งหลักใหญ่ควรบรรจุหลักสูตรภาคปฏิบัติให้มาก วิธีต่างๆในการฝึกอบรมที่ได้ผลมาแล้ว คือ

- (1) การอภิปรายกลุ่ม
- (2) การฝึกสอนทางทักษะ เช่น ภาคปฏิบัติของภาวะผู้นำนั้น
- (3) การสาธิต
- (4) การศึกษานอกสถานที่
- (5) การบรรยาย
- (6) การใช้อุปกรณ์สื่อทัศนศึกษา

⁶ H.B. Allen, Rural Reconstruction in Action, (New York: Cornell University Press, 1953) pp. 187 - 189

การฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นควรรีไซการอภิปรายกลุ่ม เพื่อฝึกให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็น แสดงออกซึ่งความต้องการคนคิดปัญหาและหาวิธีแก้ไข จะทำให้สมาชิกเกิดความเชื่อมั่นและก่อให้เกิดความรู้สึว่าตนเองเป็นผู้รับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่นของตน สำหรับการฝึกอบรมกลุ่มสตรีนั้นอาจใช้การฝึกทักษะใหม่ ๆ เช่น การเย็บปักถักร้อย แต่อย่างไรก็ตาม การฝึกอบรมภาวะผู้นำท้องถิ่นใดๆ ควรจะทำอย่างจริงจัง ใหญ่โตมารับการฝึกอบรมนั้นมิใช่ภาวะผู้นำขึ้นมา เพื่อให้สามารถกลับไปปฏิบัติตามบทบาทที่สำคัญ คือ

- (1) เป็นผู้วางแผน
- (2) เป็นผู้บริหาร
- (3) เป็นผู้ให้การศึกษา
- (4) เป็นตัวแทนของกลุ่ม
- (5) เป็นผู้ประสานงานและ เชื่อมความสัมพันธ์

ค. โดยสื่อมวลชน (Mass Media)

สื่อมวลชนเป็นเครื่องสนับสนุนภาวะผู้นำได้อย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ชาวชนบทและผู้นำมีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ สื่อมวลชนนี้ส่วนใหญ่จะมีแต่ในเมือง เป็นเหตุให้ประชาชนในชนบทขาดความสนใจในการเมืองและความเคลื่อนไหวต่างๆ ชาวสารไม่เพียงพอทำให้ประชาชนในชนบทขาดความรู้ในการประกอบอาชีพแผนใหม่และขาดความกระตือรือร้นได้ การพัฒนาเศรษฐกิจจะช่วยขยายบริการสื่อมวลชนไปยังสถานที่ต่างๆ ได้ การเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่นโดยต่อเนื่องกัน เช่น การส่งวารสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือเกี่ยวกับการวิจัย ฯลฯ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น จะเป็นเครื่องส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาภาวะผู้นำท้องถิ่นขึ้น ผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นผู้มีการศึกษามากอยู่ตลอดเวลา ภาวะผู้นำท้องถิ่นจะเปลี่ยนแปลงตามสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ ผู้นำจึงต้องติดตามความเคลื่อนไหวให้เป็นผู้ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ

ง. โดยให้การศึกษาเพิ่มเติม

ภาวะผู้นำส่วนใหญ่ได้มาโดยวิธีการศึกษาหรือเรียนรู้ (Learned) ผู้นำท้องถิ่นผู้ใดได้รับเลือกแล้ว ซึ่งอาจได้แก่สตรีซึ่งเป็นผู้นำอยู่แล้ว หรือมีท่าทีว่าจะเป็นผู้ใดหรือผู้ที่มีอิทธิพลอยู่แล้ว หรืออาจได้แก่ผู้ที่มีศิลปะหรือทักษะอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่าง ซึ่งจัดเขาเป็นทรัพยากรของท้องถิ่นได้ (Local Resource Person) ควรที่จะได้รับการสนับสนุนให้เป็นผู้นำอย่างแท้จริงขึ้นมา โดยการให้การศึกษาเพิ่มเติมในสถาบันที่สูงขึ้นไป เพื่อนำเอาความรู้ที่ศึกษานั้นไปเผยแพร่ในท้องถิ่นทำให้อาชีพนั้นมีประสิทธิภาพและมั่นคง

7 Lowry Nelson, Op. cit., p.190

จ. พัฒนากร (Organizer)

การจัดส่งพัฒนากร (Organizer) หรือ (C.I.D. Worker) เข้าไปประจำอยู่ในหมู่บ้านตำบล เพื่อเป็นที่ปรึกษาแก่ประชาชนในชนบท และทำงานร่วมกับชาวชนบทในโครงการต่างๆ ที่มีความต้องการและความคิดริเริ่มของชาวบ้าน และเป็นสื่อกลาง (Link) ระหว่างประชาชนกับรัฐบาลตามโครงการของกรมการพัฒนาชุมชน ปรากฏว่าพัฒนากรได้ให้การศึกษแก่ชาวชนบทในสถานต่างๆ ในแบบเผชิญหน้า (Face to face) นับว่าเป็นวิธีการที่ได้ผลดีกว่าวิธีการอื่นๆ

ตามที่ไดกล่ามาแล้วนั้นจะเห็นได้ว่า หากได้มีการวางแผนและทำกันอย่างดีแล้ว ผู้นำเหล่านั้นจะยินดีเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐอย่างเต็มใจ การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้นำหรือคณะผู้นำกลุ่มต่างๆ (Participation) เป็นเรื่องสำคัญมากในอันที่จะพัฒนาผู้นำเป็นการปูพื้นฐานในระดับหมู่บ้านและตำบลให้สามารถช่วยกันคิดช่วยกันทำ เพื่อส่งเสริมการปกครองตนเอง ซึ่งจะมีขึ้นในอนาคตเป็นอย่างดี

การพัฒนาการปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตยจะเกิดจากเบื้องต้นโดยการพัฒนากำหนดของประชาชนในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถ ซึ่งรัฐบาลมีบทบาทน้อยที่สุดในประเทศที่มีความเจริญแล้ว รัฐบาลเกือบจะไม่มีบทบาทในการวางแผนพัฒนาการปกครองและเศรษฐกิจสังคมเลย แต่ประเทศที่กำลังพัฒนาเช่นประเทศไทย ซึ่งเป็นระยะที่การปกครองเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากภาวะแวดล้อมภายนอกเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ประชาชนในชนบทปรับปรุงตัวไม่ทัน รัฐบาลจึงต้องมีบทบาทช่วยเหลือ แนะนำ และควบคุมโครงการ ตลอดจนการปรับปรุงการบริหาร เพื่อวางรากฐานและปูพื้นฐานตัวจักรสำคัญคือผู้นำท้องถิ่น โดยวิธีการต่างๆ ตามที่ไดกล่ามาแล้วข้างต้น

6. การฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น

ตามที่ไดกล่ามาแล้วแต่คนว่า ผู้นำท้องถิ่นประเภทต่างๆ มีความสำคัญต่องานพัฒนาชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะผู้นำท้องถิ่นเป็นตัวจักรสำคัญในการให้การศึกษา ชี้แจง แนะนำ และชักจูงให้ประชาชนร่วมกันพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลของตน กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้ดำเนินการฝึกอบรมผู้นำประเภทต่างๆ เหล่านี้ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองตนเองให้มีความคิดริเริ่ม รู้จักร่วมกันแก้ปัญหาของตนเอง

8 เกษม ศิริสัมพันธ์ และกองวิจัยและประเมินผล, รายงานวิจัยเรื่องประสิทธิภาพของสิ่งพิมพ์ (พระนคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น 2509) หน้า 8

6.1 การฝึกอบรมคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน

การฝึกอบรมคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน มีลักษณะ เป็นการประชุมอภิปรายปัญหาข้อขัดข้อง ในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนในระดับหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพื่อจะให้คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านได้มีความรู้ในงาน พัฒนาชุมชน และรู้จักบทบาทความรับผิดชอบในฐานะ เป็นกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกให้ คณะกรรมการได้รู้จักการปฏิบัติหน้าที่ในรูปคณะกรรมการ และเป็นการฝึกคุณลักษณะการเป็นผู้นำที่ดี การฝึก อบรม การบรรยาย เป็นการฝึกในรูปการกระทำโดยการร่วมกันคนคิดและการรวมอภิปรายแก้ปัญหาของหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการเองโดยตลอด หรือที่เรียกกันว่า "การเรียนรู้ด้วยวิถีการปฏิบัติ" นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกให้กรรมการมีความกล้าในการเสนอความคิดเห็น รู้จักการตัดสินใจด้วยตนเอง ในการพิจารณาแก้ไข ปัญหาของท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการสร้าง ความเชื่อมั่นในตนเอง และพร้อมที่จะร่วมมือกับพัฒนากรในการสร้าง ความเจริญให้แก่ท้องถิ่นต่อไป การฝึกอบรมใช้เวลา 3 วัน

ในวันแรกของการฝึกอบรม ยึดหลักสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของกรรมการและสร้าง ความเป็นกันเองให้มากที่สุด โดยดำเนินการดังต่อไปนี้⁹

1. พัฒนาการทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม กล่าวทักทายปราศรัยกับกรรมการ
2. พัฒนาการและกรรมการนั่งสลับกัน และต่างก็แนะนำโดยตัวเองในที่ประชุมรู้จักเพื่อเป็น การสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเอง
3. กรรมการเสนอและตกลงกันเอง ในเรื่องเวลาการฝึกอบรมว่าจะ เป็นเมื่อไร พักเมื่อไร และเลิกเมื่อไร เพื่อให้กรรมการรับผิดชอบในมติของตนเอง และรู้สึกว่าการฝึก อบรมเป็นของตน
4. พัฒนาการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการที่มาประชุมกัน โดยอธิบายสั้นๆ ง่ายๆ พร้อมทั้ง อธิบายถึงความหมายของคำ ของคำว่า ปัญหาต่างๆ ของหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกคนมีความ เข้าใจร่วมกัน
5. กรรมการมีสิทธิ เสนอปัญหาในที่ประชุมโดยเสรี

⁹ กรมการพัฒนารัฐบาล กระทรวงมหาดไทย, ผู้นำท้องถิ่นประเภทคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และตำบล (พระนคร : โรงพิมพ์สวนทองถิ่น กรมการปกครอง 2512) หน้า 81 - 82

6. ที่ประชุมหาข้อตกลงในปัญหาที่แท้จริงร่วมกัน และที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของท้องถิ่นเป็นส่วนรวม โดยมีพัฒนากรทำหน้าที่เป็นผู้นำ
7. จัดลำดับความสำคัญของปัญหา
8. จัดแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อพิจารณาปัญหา
9. การประชุมแต่ละกลุ่มเลือกปัญหาที่จะนำไปอภิปราย เพื่อหาสาเหตุและวิธีแก้ไขกันเอง พัฒนาการทำหน้าที่พี่เลี้ยงกลุ่มอย่างน้อย 1 คน ให้กลุ่มเลือกสถานที่ตามสบายโดยนั่งล้อมเป็นวงกลม พัฒนาการอธิบายวิธีการประชุมกลุ่มย่อยอีกครั้งแล้วให้ประชุมเลือกตั้งประธาน เลขานุการ กันเอง (การแบ่งกลุ่มและการเลือกตั้งประธาน เลขานุการ เป็นการสลับเปลี่ยนกันทุกวันเพื่อเป็นการฝึกหัด)
10. เลขานุการของกลุ่มบันทึกผลการพิจารณาของกลุ่มไว้เพื่อนำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่

วันที่ 2 เป็นการประชุมรวม

11. สมาชิกที่ประชุมกลุ่มกลับมารวมกลุ่มใหญ่ พัฒนาการทำหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดและนำอภิปรายผลของกลุ่มย่อย ในบางกรณีกรรมการจะมาทำหน้าที่นี้ก็ได้ โดยถือเป็นการฝึกหัดไปด้วย
12. ตัวแทนแต่ละกลุ่มเสนอผลการพิจารณาปัญหาของกลุ่มย่อยต่อที่ประชุม
13. ต่อจากนั้น จึงเปิดโอกาสให้ที่ประชุมอภิปราย เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันมากกว่าการลงคะแนนเสียงเพื่อถ้อยคำข้างมาก จนหมดปัญหาหรือเท่าที่เวลาอำนวย

วันที่ 3

14. เมื่อทุกกลุ่มได้รายงานและได้อ่านการยอมรับของกลุ่มแล้ว ต่อไปก็นำปัญหาที่เหลือไปแบ่งกลุ่ม ให้อภิปรายต่อเช่นเดียวกับข้อ 8 - 13

ในวันที่ 3 นี้ พัฒนาการจะให้กรรมการได้ทำหน้าที่เป็นผู้นำอภิปราย และจกรายงานการประชุมสลับกันไป และในตอนท้าย พัฒนาการจะสรุปผลการฝึกอบรม และชี้ให้เห็นประโยชน์ของการฝึกอบรมที่จะช่วยในการปฏิบัติงานของ กทม. และให้มีการอภิปรายกันพอสมควร เพื่อให้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น

การติดตามผลหลังการฝึกอบรม พัฒนาการมีวิธีการดังต่อไปนี้

1. ออกเยี่ยมเยียนกรรมการหลังการฝึกอบรม เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและติดตามผลความก้าวหน้า
2. ร่วมประชุมคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อสังเกตว่า คณะกรรมการได้มีการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าไปอย่างไรบ้าง หลังจากการฝึกอบรมแล้ว
3. ติดตามให้ความสนับสนุนช่วยเหลือโครงการต่างๆ ที่คณะกรรมการตกลงที่จะดำเนินการ
4. สอบถามความต้องการจากคณะกรรมการ เพื่อจะได้พิจารณาจัดการฝึกอบรมอย่างอื่นที่จะเป็นประโยชน์ต่อคณะกรรมการ
5. ให้ความช่วยเหลือคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านในการวางโครงการ พ.ช.3 สำหรับหมู่บ้าน
6. ติดตามรายงานผลไปกรมฯ ทุกรอบ 4 เดือน

6.2 การฝึกอบรมคณะกรรมการพัฒนาตำบล

โดยเหตุที่การฝึกอบรมคณะกรรมการพัฒนาตำบลมีลักษณะ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในนโยบายและการบริหารงานในรูปสภาตำบล การฝึกหัดปฏิบัติ จึงเน้นหนักให้เรียนรู้จากการกระทำของจริงมากที่สุด เพื่อเพิ่มพูนทักษะให้กับกรรมการ ได้มีความสามารถในการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ทั้งในทางทฤษฎีและปฏิบัติอย่างจริงจัง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติได้อย่างสม่ำเสมอจนเกิดความเคยชินและแนบเนียน ฉะนั้นหลักสูตรการฝึกอบรมจึงประกอบด้วย การบรรยาย การนำอภิปรายเป็นคณะ และการทดลองฝึกหัดปฏิบัติอย่างของจริง ซึ่งเป็นการฝึกโดยการกระทำ การค้นคิด และการแก้ปัญหาโดยกรรมการกันเองตลอดเวลา

หลักสูตรการฝึกอบรม ประกอบด้วย 10

- (1) นโยบายและความสำคัญของแผนพัฒนาตำบลและประโยชน์ของ สพต.
- (2) บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของ กพต. หรือ กสท.
- (3) ระเบียบและวิธีการประชุมแบบสภาตำบล
- (4) ระเบียบและวิธีการวางโครงการ การพิจารณาโครงการ และการจัดทำงบประมาณประจำปีของตำบล

- (5) วิธีการพิจารณาปัญหาต่างๆ ของตำบลด้วยวิธีการพัฒนาชุมชนแบบช่วยกันคิด (Non-Directive CD. Approach)

วิธีการฝึกอบรม แบ่งออกเป็น

- (1) การบรรยายและการนำอภิปรายในสาระสำคัญของหัวข้อวิชาต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายซักถามร่วมกันอย่างกว้างขวาง
- (2) การแบ่งกลุ่มย่อย เพื่อนำหัวข้อบรรยายหรือปัญหาเฉพาะเรื่องมาอภิปราย เพื่อสร้างความเข้าใจเพิ่มขึ้น
- (3) การแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง เกี่ยวกับเรื่องการทำงานประมาณการเขียนขอบัญญัติ ภาระ และ การกรอกรายละเอียดในแบบฟอร์มงบประมาณตำบล
- (4) การฝึกทักษะในเรื่องระเบียบวิธีการประชุมสภาตำบล
- (5) แบ่งกลุ่มย่อยเพื่อฝึกทักษะในเรื่องการพิจารณา และการแก้ปัญหาต่างๆ ของตำบล

แบบ

การรับช่วงงานต่อ

ภายหลังจากการฝึกอบรมคณะกรรมการพัฒนาตำบลตามแผนพัฒนาตำบลแล้วพัฒนากรประจำกลุ่มในฐานะที่ปรึกษา กพต. หรือ กสท. และพัฒนานิเทศก็จะได้ติดตามผลและให้ความช่วยเหลือกรรมการ โดยการนำวิธีการฝึกปฏิบัติแบบของจริงที่ได้รับจากกรฝึกอบรม ไปใช้ในการดำเนินการหรือการประชุม กพต. หรือ กสท. ทุกครั้ง ทั้งนี้เพื่อสร้างทักษะและความเคยชินให้แก่ กพต. หรือ กสท. จนสามารถดำเนินงานได้ด้วยตัวเองจริงๆ ต่อไป

7. การพัฒนากิจกรรมสตรี เด็ก และเยาวชน

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วในบทอื่นๆ ว่า การพัฒนาชุมชนมีความมุ่งหมายในอันที่จะปรับปรุงส่งเสริมมาตรฐานการครองชีพของประชาชนในชนบทให้ดีขึ้นในทุกๆ ด้าน ซึ่งทางที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้มีหลายทาง และทางหนึ่งซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนเล็งเห็นว่าสำคัญในอันที่จะปรับปรุงมาตรฐานการครองชีพของประชาชนในชนบทให้ดีขึ้นได้โดยการเขาปรับปรุงส่งเสริม "ครอบครัว" ของประชาชนในหมู่บ้านชนบท เพราะครอบครัวเป็นพื้นฐานของสังคม ซึ่งจะต้องทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญเป็นปึกแผ่นก่อน

สิ่งอื่น และการที่จะเข้าถึงครอบครัวไคนั้นจะต้องยึดถือสตรี เด็ก และเยาวชนเป็นมูฐานหรือเป็นสื่อในการพัฒนา เพราะบุคคลดังกล่าวเป็นหน่วยเบื้องต้นของครอบครัวที่มีความสำคัญยิ่ง และทางก็เป็นบุคคลที่สามารถจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนได้ สตรี เด็ก และเยาวชนจึงเป็นจุดหนึ่งที่โครงการพัฒนาชุมชนได้ดึงเอาบุคคลเหล่านี้เขามาร่วมทำงานกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นชวนให้ทำงานด้วยตนเอง และสอนให้รู้จักการดำรงชีวิตแบบใหม่ และมีฝีมือในการประกอบอาชีพอย่างทันสมัย เพื่อช่วยให้ครอบครัวอยู่ดีกินดียิ่งขึ้นอันจะเป็นรากฐานของการปกครองท้องถิ่นต่อไปในอนาคต

ดังนั้น กรมการพัฒนาชุมชน จึงได้กำหนดโครงการพัฒนากิจกรมสตรี เด็ก และเยาวชนขึ้นเป็นโครงการปฏิบัติงานโครงการหนึ่ง¹¹ เพื่อที่จะได้ดำเนินการตามนโยบายที่จะเข้าปรับปรุง "ครอบครัว" ของประชาชนในชนบท โดยมีความมุ่งหมายที่จะนำสตรี เด็ก และเยาวชน ซึ่งเป็นทรัพยากรด้านกำลังคนส่วนหนึ่งมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน โดยส่งเสริมความรู้ความสามารถให้แก่บุคคลเหล่านี้ในด้านต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว และเพื่อใช้อิทธิพลแห่งของสตรี เด็ก และเยาวชน เป็นสื่อในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัวด้วย ตลอดจนเพื่อใช้พลังกลุ่มอันเกิดจากสตรี เด็ก และเยาวชน ให้เป็นองค์การที่สามารถจะช่วยส่งเสริมความเจริญของชุมชนต่อไป

จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า โครงการพัฒนากิจกรมสตรี เด็ก และเยาวชน (สคย.) เป็นโครงการที่มุ่งจะปรับปรุงส่งเสริมสตรี เด็ก และเยาวชนในชนบท ทั้งในด้านบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ ทักษะ ทัศนคติ วิถีปฏิบัติ และการดำรงชีวิต ทั้งนี้เพื่อให้สามารถช่วยตนเอง เพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงแก่ครอบครัว และเพื่อสามารถทำประโยชน์ต่อชุมชนได้ตลอดจนเป็นกำลังสำคัญในการเสริมสร้างการปกครองตนเองในที่สุด

7.1 แผนดำเนินงานโครงการพัฒนากิจกรมสตรี เด็ก และเยาวชน (สคย.)

การดำเนินงานโครงการพัฒนากิจกรมสตรี เด็ก และเยาวชน ได้มีการกำหนดแผนงานเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และนโยบายที่วางไว้ โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้กำหนดแผนงานโครงการ สคย. ออกเป็นระยะๆ ละ 5 ปี ซึ่งแต่ละระยะก็กำหนดเป้าหมายของโครงการไว้ นับตั้งแต่ได้เริ่มดำเนินโครงการนี้มาตั้งแต่ปี 2505 จนถึงปัจจุบัน ได้ดำเนินการตามแผนมาได้ 2 ระยะ คือ แผนงาน

¹¹ โครงการปฏิบัติงานของกรมการพัฒนาชุมชน โครงการที่ 6 โครงการพัฒนากิจกรมสตรี เด็ก และเยาวชน

5 ปี ระยะเวลาที่ 1 เริ่มปีงบประมาณ พ.ศ.2505 - 2509 และแผนงาน 5 ปีระยะเวลาที่ 2 เริ่มปีงบประมาณ พ.ศ.2510 - 2514 สำหรับเขตดำเนินงานของโครงการ สคย.นี้ ระยะเวลา 5 ปีแรกตั้งแต่ พ.ศ.2505-2509 มีเขตดำเนินการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 15 จังหวัด จังหวัดชายแดนภาคใต้ 4 จังหวัด ภาคกลาง 4 จังหวัด รวม 23 จังหวัด 40 อำเภอ¹² ส่วนการดำเนินงานตามแผนระยะ 5 ปีที่ 2 ได้มีการดำเนินงานใน 18 จังหวัด 28 อำเภอ และมีการรวมกลุ่มสตรีในเขตศูนย์พัฒนาตำบล (ศพต) ตามแผนดำเนินงานที่ ได้เปลี่ยนแปลงใหม่ใน 31 จังหวัด 60 อำเภอ¹³

แผนงาน 5 ปี ระยะเวลาที่ 1 (พ.ศ.2505 - 2509)

ได้กำหนดวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินงานตามแผนงาน 5 ปี ระยะเวลาแรกไว้ดังนี้ คือ¹⁴

- 1) เพื่อส่งเสริมการบริโภคอาหารให้ถูกหลักโภชนาการ
- 2) เพื่ออบรมสตรี เด็ก และเยาวชน ให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยส่งเสริมให้มีความรู้ และความรู้เฉพาะอย่างตามความเหมาะสม
- 3) เพื่อส่งเสริมให้สตรี เด็ก และเยาวชน มีอนามัยสมบูรณ์ มีลักษณะเป็นผู้นำ รู้หลักการปกครองตนเอง รู้จักหน้าที่พลเมืองดี มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนของตน
- 4) เพื่อส่งเสริมการตัดเย็บเสื้อผ้า และการแต่งกายให้ถูกต้องตามวัฒนธรรม
- 5) เพื่อฝึกอบรมสตรี และเยาวชนให้รู้จักปรับปรุงสภาพบ้านเรือนและความเป็นอยู่ให้ถูกต้องตามหลักอนามัยและสุขาภิบาล

ต่อมาในปี 2508 กรมการพัฒนาชุมชน ได้แก้ไขปรับปรุงงานส่งเสริมกิจกรรมค้ำนี้ให้รัดกุมยิ่งขึ้น โดยวางระเบียบว่าด้วยการดำเนินงานพัฒนากิจกรรมสตรี เด็ก และเยาวชน (สคย) พ.ศ.2508 ขึ้น อันนับได้ว่าเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือมุ่งที่จะรวมกลุ่มสตรีในชนบท

¹² แผนกเคหศาสตร์ กรมการพัฒนาชุมชน, "แผนนโยบายการดำเนินงานโครงการพัฒนา กิจกรรมสตรี เด็ก และเยาวชน (สคย.)" (โรเนียว)

¹³ สถิติการดำเนินงานตามโครงการ สคย.ปี 2512 ของแผนกเคหศาสตร์ กองปฏิบัติการ

¹⁴ แผนกเคหศาสตร์ กรมการพัฒนาชุมชน, "โครงการที่ 12/2505 โครงการพัฒนา กิจกรรม สตรี เด็ก และเยาวชน ประจำปี 2505 - 2509", (โรเนียว)

เขาคอยกัน เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านเกษตรศาสตร์แก่สตรี เด็ก และเยาวชน เพื่อสร้างรากฐานความมั่นคงแก่ครอบครัว โดยมีเป้าหมาย 6 ประการดังต่อไปนี้¹⁵

- 1) ด้านอาหารและโภชนาการ ส่งเสริมให้สตรี เด็ก และเยาวชนรู้จักปรับปรุงวิธีทำอาหารพื้นเมืองใหม่ประโยชน์ต่อร่างกาย รู้จักปรับปรุงอาหารใหม่ๆ โดยใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น
- 2) ด้านอุตสาหกรรมในครอบครัว ส่งเสริมให้สตรี เด็ก และเยาวชนรู้จักทำของใช้ที่จำเป็นขึ้นในบ้านเรือน หรือเป็นสินค้าเพื่อขายเป็นการเพิ่มพูนรายได้ของครอบครัว
- 3) ด้านเสื้อผ้าและเครื่องแต่งกาย ส่งเสริมให้สตรีรู้จักซ่อมแซมเสื้อผ้าที่ใช้ประจำวัน ตลอดจนการตัดเย็บเสื้อผ้าด้วยมือ ด้วยจักร รวมทั้งการเก็บรักษาเสื้อผ้า และการแต่งกายให้ถูกต้องตามวัฒนธรรม
- 4) ด้านพัฒนาการครอบครัว ส่งเสริมให้สตรี เด็ก และเยาวชนรู้จักปฏิบัติตนให้ถูกสุขลักษณะใหม่ารการรู้จักปฏิบัติตนเมื่อมีครรภ์ และระยะให้นมบุตร รู้จักการบริหารทารก
- 5) ด้านปรับปรุงบ้านเรือน ส่งเสริมให้มีการทำความสะอาด การจัดบ้านเรือนและบริเวณบ้านให้ถูกสุขลักษณะ
- 6) ด้านสังคม ส่งเสริมให้สตรี เด็ก และเยาวชนได้เรียนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี และฝึกหัดปฏิบัติงานร่วมกันตามวิถีทางระบอบประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานตามโครงการจะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ดังกล่าวข้างต้นอย่างไรหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ประการ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิธีดำเนินงานซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของงานพัฒนาชุมชน เพราะหลักสำคัญของงานพัฒนาชุมชนนั้นเน้นที่ "วิธีดำเนินงาน" (Means) มากกว่า "ผลของการแก้ปัญหา" (Solution)

วิธีดำเนินงาน

การดำเนินงานตามแผนการนี้มีพัฒนาการ สดย.อันหมายถึงพัฒนาการสตรี ผู้ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานโครงการ สดย.ในท้องถิ่นเขต จะเข้าไปรวมกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน แล้วฝึกสอนให้ความรู้ในด้านเกษตรศาสตร์ตามเป้าหมาย 6 ประการของโครงการ ให้แก่กลุ่มสตรีตามความสนใจและความต้องการของ

¹⁵ ระเบียบกรมการพัฒนาชุมชน ว่าด้วยการดำเนินงานกิจกรรมสตรี เด็ก และเยาวชน (สดย.) พ.ศ.2508 ประกาศ ณ วันที่ 7 ตุลาคม 2508

สมาชิกกลุ่ม เช่น สอนการตัดเย็บเสื้อผ้า การประดิษฐ์สิ่งของต่างๆ จากวัสดุเหลือใช้หรือวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นๆ การประกอบอาหารและถนอมอาหาร การปรับปรุงบ้านเรือน การอนามัย และการสุขภาพ เป็นต้น ระยะเวลาของการฝึกอบรมใช้เวลา 1 - 3 เดือน

สำหรับวิธีการสอนกลุ่มสตรีนั้น พัฒนาการ สดย. ใช้วิธีดำเนินงานหลายวิธี เช่น ใช้วิธีสอนแบบสาธิต ใช้วิธีฝึกหัดทำด้วยมือ หรือใช้วิธีสอนโดยตรง ซึ่งทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสมและความจำเป็น อย่างไรก็ตามก็ใช้วิธีดำเนินงานของพัฒนาการ สดย. นั้น ใช้หลักการพัฒนาชุมชนทั่วๆ ไป คือใช้วิธีให้การศึกษามาก่อนเองแก่ประชาชน และทำงานร่วมกับกลุ่มคน โดยทำให้เกิดมีการรวมกลุ่มสตรีผู้สนใจและสอนแนะนำอบรม หรือสาธิตเพื่อให้สตรีชนบทเกิดความรู้และความชำนาญในกิจกรรมต่างๆ ตามเป้าหมายของโครงการ ทั้งนี้โดยมีความมุ่งหวังที่จะให้สตรีที่ได้รับการฝึกอบรมแล้วเหล่านี้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและนำความรู้และทักษะที่ตนได้เรียนรู้แล้วนั้นไปปรับปรุงส่งเสริมความเป็นอยู่ในครอบครัวให้ดียิ่งขึ้น

แผนงาน 5 ปี ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2510 - 2514)

โครงการพัฒนากิจกรรมสตรี เด็ก และเยาวชน ตามแผนระยะ 5 ปี ที่ 2 มีความมุ่งหมายที่จะฝึกและสร้างผู้นำสตรีในระดับตำบล ให้มีความสามารถในการเป็นผู้นำ เพื่อที่จะอาศัยผู้นำสตรีเหล่านี้ให้เป็นผู้ช่วยเจ้าหน้าที่ สดย. ได้อย่างจริงจัง และความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้แก่กลุ่มสตรีในหมู่บ้านของตนต่อไป และสามารถจัดตั้งสถาบันสตรีในชนบทให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ในรูปสโมสรหรือสมาคมสตรีอาสาพัฒนาชนบทสำหรับตำบลนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาตำบลของกระทรวงมหาดไทย¹⁶ ฉะนั้นนโยบายในการดำเนินงานตามแผนระยะที่ 2 ของโครงการ สดย. จึงเปลี่ยนเป็นมุ่งที่จะดึงบุคคลที่มีลักษณะเป็นผู้นำโดยเฉพาะมาทำการฝึกอบรม ทั้งนี้เพราะการทำงานร่วมกับผู้นำสตรีนั้นก็เท่ากับทำงานกับตัวแทนของสตรีในหมู่บ้านทั้งหมด การดึงบุคคลเหล่านี้มาฝึกอบรมให้เรียนรู้ลักษณะการเป็นผู้นำสตรี รู้จักทำงานร่วมกันในรูปกลุ่ม เช่นมีการประชุมพบปะเพื่อปรึกษาหารือและแก้ไขปัญหาของครอบครัว และของชุมชนร่วมกันอันเป็นการคาดหวังไว้ว่า ในระยะเวลาต่อไปผู้นำสตรีเหล่านี้จะสามารถเป็นตัวแทนของเจ้าหน้าที่ สดย. โดยนำความรู้ที่ตนได้รับมานั้นไปถ่ายทอดให้แก่กลุ่มสตรีในหมู่บ้านของตนเองต่อไป ตลอดจนสามารถที่จะรวมกลุ่มกันเอง เพื่อจัดทำกิจกรรมบางอย่างได้ต่อไป

¹⁶ หนังสือกระทรวงมหาดไทย คำนวณมาก ที่ มท.0402/2355 ลงวันที่ 24 เมษายน 2510 เรื่อง โครงการส่งเสริมกิจกรรมสตรี เด็ก และเยาวชน

วิธีกาำเนิงาน

ในการกาำเนิงานเขาถึงประชาชนตามโครงการ สดย.ระยะที่ 2 นี้ พัฒนาการสตรีผู้ทาำ
หน้าที่ สดย.จะรวมทาำงานเป็นชุด ชุดหนึ่งประกอบด้วยพัฒนาการ สดย.3 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในงานคน
ละคน คือคนหนึ่งรับผิดชอบในด้านสังคมสงเคราะห์ คนหนึ่งในด้านอาหาร และอีกคนหนึ่งในด้านเสื่อผ้า
พัฒนาการ สดย.ทั้งชุดจะรับผิดชอบร่วมกันในเขตพัฒนาการอำเภอหนึ่งๆ โดยมีแนวทางกาำเนิงานเพื่อให้
บรรลุเป้าหมายเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้ 17

ขั้นที่ 1 สร้างผู้นำสตรี เป็นระยะของการฝึกอบรมผู้นำสตรีระดับตำบลให้มีความรู้ความ
เข้าใจในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ เข้าใจสิทธิหน้าที่พลเมืองดี ตลอดจนความรู้ด้านเกษตรศาสตร์อย่างงายๆ
เพื่อจะได้นำไปถ่ายทอดแก่สมาชิกกลุ่มสตรีในหมู่บ้านต่อไป

ขั้นที่ 2 เป็นการติดตามผลหลังจากฝึกอบรมผู้นำสตรี โดยพัฒนาการ สดย. พัฒนาการ พัฒนา
นิเทศก์ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะทาำการติดตามผลเมื่อการอบรมเสร็จสิ้นไปแล้ว 1 - 2 สัปดาห์ การติด
ตามผลนี้ใช้เวลาประมาณ 2 - 3 เดือน โดยวิธีการออกไปเยี่ยมเยียนและตรวจสอบดูความเปลี่ยนแปลงว่า
ผู้นำสตรีสามารถปรับปรุงตนเองได้เพียงใด เช่น ในการปรับปรุงบ้านเรือน การแนะนำเพื่อนบ้าน

ขั้นที่ 3 เป็นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะแก่ผู้นำสตรี โดยเจ้าหน้าที่ สดย.จะต้องออกไปพบ
ปะผู้นำสตรีอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง เพื่ออบรมทักษะต่างๆ เพิ่มเติมให้แก่ผู้นำสตรี ให้มีความรู้เชี่ยวชาญใน
แต่ละเรื่อง .

ขั้นที่ 4 ผู้นำสตรีรวมกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน เพื่ออบรมสตรีระดับหมู่บ้านตามเป้าหมาย 6
ประการของกรมการพัฒนาชุมชน โดยผู้นำสตรีอาจเป็นผู้สอนเองหรือติดต่อหาผู้สอนมาจากภายนอก หรือกาำเนิ
การในรูปแบบสโมสรท้องถิ่น

ขั้นที่ 5 กาำเนิการในรูปแบบสโมสรตำบลหรือสมาคมสตรีอาสาพัฒนาหมู่บ้านเมื่อผู้นำสตรีเกิด
ความเชื่อมั่น และมีความรับผิดชอบมากขึ้น สามารถกาำเนิงานในรูปแบบสโมสรหรือสมาคมได้แล้ว และตระหนัก
ถึงคุณค่าและความสำคัญของการรวมกลุ่มกันและมีกิจกรรมกาำเนิงานร่วมกันเป็นกิจลักษณะนั้นคงดีแล้วที่สนับสนุนให้
จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายในรูปแบบสโมสร หรือสมาคมสตรีอาสาพัฒนาชนบทสำหรับตำบลนั้นขึ้น

17 แผนกเกษตรศาสตร์ กรมการพัฒนาชุมชน, "แนวทางกาำเนิงานพัฒนากิจกรรมสตรี เด็ก
และเยาวชน ระยะ 5 ปีที่ 2" (โรเนียบ)

7.2 การฝึกอบรมผู้นำเยาวชน

นอกจากอบรมในคานสตรีแล้ว กรมการพัฒนาชุมชนได้ดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำเยาวชน โดยการฝึกอบรมผู้นำเยาวชน เพื่อให้ผู้นำเยาวชนได้รับความรู้ และประสบการณ์ในด้านวิชาชีวิต คานสังคม เป็นการพัฒนากุณภาพและทัศนคติของผู้นำเยาวชน ในรู้จักสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตย มีความรู้ ความสามารถในการทำงานในระบบสังคมแผนใหม่ เพื่อให้เยาวชนกลับไปเป็นผู้นำในหมู่บ้าน สำหรับช่วยพัฒนากร เจ้าหน้าทีของรัฐบาล และกรมการพัฒนาตำบล กรมการพัฒนาหมู่บ้าน ในการทำงานพัฒนาชุมชนของตน

การฝึกอบรมผู้นำเยาวชนมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้จะให้เยาวชนเห็นคุณค่าของการอาสาสมัครการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของหมู่บ้าน และเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้นำที่ดี เป็นกำลังสำคัญของรัฐบาลในการพัฒนาประเทศ การฝึกอบรมเยาวชนเท่ากับเป็นการพัฒนาคนให้เป็นคนมีเหตุมีผล รู้จักคิดและตัดสินใจ เห็นคุณค่าของการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยเฉพาะเยาวชนซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในวัยฉกรรจ์ มีความกระตือรือร้น มีพลังและสมองพร้อมที่จะทำและรับรู้ในสิ่งที่ดีและเลวได้เท่าๆ กัน เมื่อได้รับการอบรมสั่งสอนใหม่มีความรู้สึกดีชอบชั่วดี รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ของตนเองเกี่ยวกับประเทศชาติ และหมู่บ้านของตนแล้ว เยาวชนเหล่านี้ก็จะ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบลและประเทศชาติต่อไป

การให้การฝึกอบรมแก่เยาวชนในชนบทที่จบการศึกษาชั้นต้น คือ ประถมปีที่ 4 แล้ว จึงนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง เพราะ เป็นการแนะแนวทางที่ถูกต้อง ชี้ช่องทางให้เยาวชนทราบว่า เขาจะสามารถสร้างความเจริญให้แก่ตนเองและครอบครัวรวมทั้งหมู่บ้านและประเทศชาติของตนได้อย่างไร เป็นการช่วยให้เยาวชนเกิดความกระตือรือร้น มีความคิดริเริ่มในทางที่ถึงงามมีประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น และยังเป็น การสร้างผู้นำสำรองขึ้นในหมู่บ้านตำบลด้วย

สำหรับการคัดเลือกผู้นำเยาวชนเพื่อเข้ารับการฝึกอบรมนั้น ได้ใช้หลักเกณฑ์หลายประการ ในการคัดเลือก เช่น เป็นชาย อายุตั้งแต่ 15 - 25 ปี จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีสุขภาพสมบูรณ์ ร่างกายแข็งแรง มีความประพฤติดี ตนเองหรืออยู่ปกครองมีหลักฐานการทำมาหากินพอสมควรประจำในหมู่บ้าน เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีลักษณะเป็นผู้นำได้ 18

วิธีการฝึกอบรม

การฝึกอบรมผู้นำเยาวชนโตแมงหลักสูตรการฝึกอบรมออกเป็น 2 ภาคใหญ่ๆ คือ ภาควิชาการ และภาคปฏิบัติการ โดยใช้เวลาภาควิชาการ 25 % ภาคปฏิบัติการ 75 %¹⁹ ใช้เวลาอบรมทั้งสิ้น ประมาณ 45 วัน

ภาควิชาการประกอบด้วยวิชาการต่างๆ ดังนี้ คือ

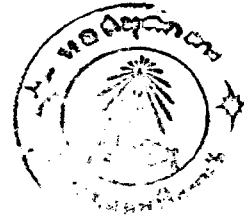
1. การเป็นผู้นำเยาวชน
2. การเป็นพลเมืองดี
3. วิถีจิตตังสติโมสรเยาวชน
4. สุขศึกษา
5. ความรู้เรื่องเมืองไทย
6. ศิลปกรรม
7. วัฒนธรรมและประเพณี
8. พลศึกษา
9. สันทนาการ
10. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการปศุสัตว์
11. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับข้าว
12. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกลีกรรรม
13. งานโยธา

ภาคปฏิบัติการประกอบด้วยเรื่องต่างๆ ดังนี้ คือ

1. พลศึกษา
2. สันทนาการ
3. การเป็นผู้นำกลุ่ม
4. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปศุสัตว์
5. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับข้าว

¹⁹ หลักสูตรการฝึกอบรมผู้นำเยาวชน (รุ่นที่ 3) ของกรมการพัฒนาชุมชน ณ สำนักงานพัฒนาชุมชนเขต 4 จังหวัดอุดรธานี ระหว่างวันที่ 26 พฤษภาคม ถึงวันที่ 9 กรกฎาคม 2512

6. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสีกรรม
7. การผลิตอุปกรณ์โสตทัศนศึกษา
8. งานโยธา
9. ทัศนศึกษาและกิจกรรมพิเศษ

7.3 การพัฒนาเด็กก่อนเข้าเรียน

ในด้านการพัฒนาเด็กนั้น กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้ดำเนินการพัฒนาเด็กก่อนวัยเข้าโรงเรียน ในเขตพัฒนาชุมชน โดยในขั้นแรกได้ดำเนินการเป็นการทดลองก่อน 3 จังหวัด คือ นครปฐม นครราชสีมา และสระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้เด็กได้รับการเลี้ยงดู ได้รับการเอาใจใส่อย่างถูกต้องเพียงพอเท่าที่ควร มีสิ่งประทับใจอันดีงามตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของการเจริญเติบโตเป็นเยาวชนที่ดีต่อไป โดยมีนโยบายดังต่อไปนี้ คือ 20

- 1) ในระยะ 2 ปีแรก ได้ทำเป็นโครงการทดลองก่อน ต่อจากนั้นเมื่อได้รับผลดีก็จะได้ขยายโครงการนี้ออกไปทั่วทุกเขตพัฒนาชุมชน
- 2) โครงการนี้จัดทำเพื่อให้เป็นการสอดคล้องและสนับสนุนแผนการพัฒนาค่าบลดของกระทรวงมหาดไทย
- 3) โครงการนี้มุ่งที่จะให้ประชาชนเป็นเจ้าของโครงการ และดำเนินการด้วยความรู้ความสามารถของตนเองให้มากที่สุด ทางราชการจะช่วยทางด้านวิชาการและอุปกรณ์ที่เกินกำลังของประชาชน

หลักเกณฑ์การเลือกสถานที่และผู้อยู่บรมครูเด็ก

การเลือกสถานที่และผู้ที่ทำหน้าที่อบรมครูเด็กพอสรุปได้ดังนี้

- 1) ใน 3 จังหวัดที่เริ่มตนในระยะแรก ทำในเขตพัฒนาอำเภอกำแพงแสน อำเภอสองเนิน และอำเภอแก่งคอย ในอำเภอหนึ่งๆ มีสถานที่อบรมเลี้ยงดูเด็ก 8 แห่ง หรือ 8 ตำบล
- 2) ถือเอาตำบลและหมู่บ้านศูนย์พัฒนาตำบล (ศพต.) เป็นสถานที่ดำเนินการ
- 3) คัดเลือกผู้อยู่บรมครูเด็กจากตำบลและหมู่บ้าน ตำบลละ 5 คน เข้ารับการฝึกอบรม เพื่อมอบให้เป็นผู้อบรมเลี้ยงดูเด็กต่อไป
- 4) คุณสมบัติของผู้อยู่บรมครูเด็ก เป็นสตรีที่มีลักษณะเป็นผู้นำ และมีความรู้ระดับที่ 4 ขึ้นไป อายุ 18 - 40 ปี มีความรักเด็ก มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลนั้น มีสุขภาพแข็งแรง อนามัยดี และมีความสมัครใจที่จะเป็นผู้ดูแลเด็กตามโครงการนี้

เด็กที่จะเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูจะทองอยู่ในหลักเกณฑ์ดังนี้

- 1) เป็นเด็กที่มีอายุระหว่าง 4 - 7 ปี ที่อยู่ในตำบลนั้น หรือตำบลใกล้เคียง
- 2) พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองเต็มใจส่งเด็กเข้ารับการอบรมเลี้ยงดู และยินดีช่วยค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเด็กบ้าง

กิจกรรมอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนเข้าโรงเรียนนี้ เป็นการฝึกหัดให้เด็กๆ รู้จักเล่น ทำงานร่วมกัน เป็นกลุ่ม เป็นการฝึกให้เด็กรู้จักใช้หลักการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มแบบประชาธิปไตย²¹ เมื่อเด็กๆ เกิดความเคยชินและมีความเข้าใจสามารถนำไปปฏิบัติได้ จะทำให้เกิดพลังกลุ่มเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีแนวคิดและสามารถนำไปปฏิบัติในการทำงานร่วมกันตามวัตถุประสงค์ที่กลุ่มต้องการให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ เป็นการวางรากฐาน การปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้แก่เยาวชนในชนบท ซึ่งจะทำให้ราษฎรในชนบทมีความรู้ความเข้าใจในการปกครองตนเองได้อย่างถูกต้อง

21 กองปฏิบัติการ กรมการพัฒนาชุมชน, "ความเป็นมาของโครงการพัฒนาเด็กก่อนเข้าโรงเรียน" (โรเนียว)

8. การพัฒนาอุตสาหกรรม

การพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เพื่อที่จะยกระดับการครองชีพและเพิ่มรายได้ต่อครอบครัวของประชาชนในท้องถิ่นให้สูงขึ้น โดยวิธีการให้การศึกษาและการฝึกอบรมแก่กลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อกระตุ้นเตือน แนะนำ และส่งเสริมให้มีการยอมรับ และให้มีการใช้เทคนิคและวิทยาการสมัยใหม่ไปกรรมวิธีการผลิต การตลาด และการจัดการ ทั้งในการเกษตร และอุตสาหกรรมในครัวเรือน เพื่อให้เป็นรากฐานที่จะก่อให้เกิดกลุ่มธุรกิจหรือสมาคมสหกรณ์ที่แท้จริง ซึ่งจะช่วยให้ชาวชนบทสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองต่อไป อันจะเป็นการก่อให้เกิดการขยายตัวทางการผลิต และการตลาด และการจ้างงานอย่างกว้างขวาง อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

วัตถุประสงค์ของการจัดให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมก็คือ

(1) เพื่อส่งเสริมให้ชาวชนบทในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีอาชีพและความต้องการอย่างเดียวกัน รวมกลุ่มกันเข้าเพื่อดำเนินธุรกิจร่วมกันในรูปกลุ่มอาชีพ ตามหลักการสหกรณ์ เพื่อให้เป็นรากฐานที่จะก่อให้เกิดกลุ่มธุรกิจ หรือองค์ประกอบการทางเกษตรกรรม หรืออุตสาหกรรมขนาดย่อมในชนบทที่ถาวรต่อไป

(2) เพื่อให้บริการการฝึกอบรมแก่กลุ่มอาชีพเหล่านั้น มีความรู้และประสบการณ์ในกรรมวิธีการผลิต การตลาด และการจัดการในแต่ละอาชีพ และให้สมาชิกกลุ่มอาชีพเกิดทักษะอย่างแท้จริงที่จะสามารถนำเอาเทคนิคและวิทยาการสมัยใหม่ไปใช้ในการประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(3) เพื่อให้ชาวชนบทรู้จักกับวิธีการดำเนินงานร่วมกันในรูปองค์การธุรกิจและคุ้นเคยกับแหล่งบริการความช่วยเหลือจากรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ทั้งทางด้านเทคนิค วิชาการ และการลงทุนในงานอาชีพอย่างเป็นกิจลักษณะ

(4) เพื่อช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน การตลาด และปัญหาพ่อค้าคนกลางในชนบท

(5) เพื่อส่งเสริมให้บรรดาสมาชิกกลุ่มอาชีพมีความรับผิดชอบร่วมกัน และสามารถร่วมกันตัดสินใจปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพตามระบอบประชาธิปไตย

การดำเนินงาน

การดำเนินการรวมกลุ่มอาชีพนั้นพัฒนาการและพัฒนานิเทศกใดรวมปรึกษาหารืออย่างละเอียดเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ทางวิชาการระดับต่างๆ โดยพิจารณาถึงปัจจัยดังต่อไปนี้ คือ

(1) เรื่องการตลาดได้มีการเสนอคณะกรรมการประสานงานพัฒนาชุมชนส่วนจังหวัดและอำเภอ พิจารณาและตัดสินใจว่าจะส่งเสริมอาชีพประเภทใด มากน้อยเท่าใด โดยจะต้องมีการศึกษาภาวะการตลาดและความต้องการสำหรับผลผลิตเหล่านั้น ทั้งในตลาดท้องถิ่นในประเทศและต่างประเทศ การขึ้นลงและความยืดหยุ่นของราคาสินค้านั้นๆ ด้วย เพื่อที่จะให้ผู้ผลิตได้รับผลตอบแทนสูงสุดและป้องกันไม่ให้ผู้ผลิตได้รับผลกระทบกระเทือนจากภาวะการตลาด

(2) เรื่องเทคนิคและความชำนาญในการผลิต ประเภทของอาชีพที่จะสนับสนุนให้เกิดขึ้นนั้นคืออาชีพที่ราษฎรในท้องถิ่นนั้นดำเนินการอยู่แล้ว ทั้งนี้ เพราะการที่รวมกลุ่มผู้ดำเนินงานอาชีพนั้นอยู่แล้ว ผู้ผลิตย่อมมีความชำนาญงานและอาจส่งเสริมให้มีประสิทธิภาพการผลิตสูงไปภายใน

สำหรับการแนะนำหรือการฝึกอบรมอาชีพ เพื่อให้เกิดความชำนาญในอาชีพอย่างใหม่และการฝึกอบรมอาชีพประเภทช่างฝีมือนั้น ได้คัดเลือกเอาผู้ที่สนใจจริงๆ และเป็นกลุ่มเล็กๆ ก่อนเพื่อให้เกิดทักษะและสามารถดำเนินการได้อย่างแท้จริง

(3) ความสะดวกทางเศรษฐกิจ การพัฒนาอาชีพนั้น ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่าง ซึ่งเป็นพื้นฐานทางเศรษฐกิจในชนบท เช่น ความสะดวกในการคมนาคม และการขนส่งสินค้าระหว่างหมู่บ้าน กับตลาด ตลอดจนการมีแหล่งน้ำที่พอเพียงในการเกษตรกรรม และการเลี้ยงสัตว์ แหล่งวัตถุดิบและเงินทุนรวม ตลอดจนบริการของเจ้าหน้าที่รัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้องและจัดกองพยายมนำปัจจัยเหล่านั้นไปใช้ในทางที่จะก่อให้เกิดผลิตผลและให้ผลตอบแทนสูงสุด

(4) ความเหมาะสมทางภูมิศาสตร์ในการวางโครงการรวมกลุ่มอาชีพใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ได้พิจารณาถึงความเหมาะสมทางภูมิศาสตร์ประกอบด้วย เช่น การส่งเสริมการปลูกพืช ก็ได้พิจารณาถึงลักษณะดินที่เหมาะสมในการปลูกพืชแต่ละชนิด แหล่งน้ำ การคมนาคมขนส่ง ฯลฯ เป็นต้น

สำหรับวิธีการดำเนินงานในรายละเอียดนั้นได้มีข้อกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบปฏิบัติ

ดังนี้

(1) พัฒนาการ พัฒนานิเทศก์ ประชุมหารือกับราษฎร คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้านและตำบล ตลอดจนเจ้าหน้าที่ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องในระดับต่างๆ เพื่อหาความต้องการของราษฎร หรือพิจารณาความต้องการของราษฎรจากแผนพัฒนาชุมชน 5 ปี และแนะนำให้ราษฎรที่มีความสนใจและมีอาชีพอย่างเดียวกัน รวมกลุ่มกันขึ้น โดยอธิบายให้ราษฎรได้เข้าใจถึงหลักการและวิธีการรวมกลุ่ม วัตถุประสงค์ และความสำคัญ ในการรวมกลุ่มอาชีพและผลประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกอบรม

(2) เสนอคณะกรรมการประสานงานพัฒนาชุมชนส่วนอำเภอ พิจารณาคัดเลือกกลุ่มอาชีพที่เหมาะสมในเขตพัฒนาอำเภอนั้นๆ เสนอต่อคณะกรรมการประสานงานพัฒนาชุมชนส่วนจังหวัดคัดเลือกอีกชั้นหนึ่ง

(3) การฝึกอบรมหรือการสาธิต ได้ขอความร่วมมือและประสานงานอย่างใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่วิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิของส่วนราชการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอ/จังหวัด

การฝึกอบรมสมาชิกกลุ่ม

การฝึกอบรมใช้เวลา 5 วัน รวมทั้งการศึกษาและดูงานนอกสถานที่ด้วย หลักสูตรการฝึกอบรมนั้นถือหลักจัดทำตารางการฝึกอบรมให้เป็นไปตามความมุ่งหมายของโครงการ และตามความต้องการของผู้รับการฝึกอบรม เป็นหลัก แต่ได้ผนวกวิชาเหล่านี้อยู่ด้วยคือ ความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนหลัก การบริหารกลุ่มอาชีพ หลักการสหกรณ์ และการปกครองส่วนท้องถิ่น

การประเมินผลและติดตามผล

หลังจากการฝึกอบรมและสาธิตแล้ว พัฒนาการ พัฒนานิเทศก์ จะออกติดตามว่าสมาชิกกลุ่มอาชีพที่ได้รับการฝึกอบรมได้นำความรู้ไปใช้หรือไม่ หรือมีปัญหาอุปสรรคอะไรจะช่วยเหลืออย่างไร และรายงานผลความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มอาชีพนั้นๆ ให้กรมฯ ทราบทุกกระยะ 4 เดือน

สรุป

จะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของการพัฒนาชุมชนก็คือ การพัฒนาตัวบุคคล เพื่อที่จะส่งเสริมให้บุคคลแต่ละคนในชุมชนใครจักใช้ความสามารถของตนให้มากที่สุด และได้มีส่วนร่วมในการสร้างความเจริญของชุมชนให้มากที่สุด การสร้างและพัฒนาผู้นำท้องถิ่นประเภทต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วในบทนี้ เป็นการสร้างผู้นำท้องถิ่นให้สามารถที่จะรับช่วงการดำเนินงานพัฒนาและการปกครองตนเองมาดำเนินงานได้เองในภายหน้า การที่ประชาชนรู้จักวิธีเริ่มและใช้ความรู้ความสามารถของตนเองในการพิจารณาหาทางเลือก

แก้ไขปัญหาคือในหมู่บ้าน และร่วมมือกันวางแผนดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาคือของแต่ละชุมชนได้เอง โดยผ่านทางผู้นำท้องถิ่น คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ตำบล กลุ่มอาชีพ สมาคมต่างๆ องค์การอาสาสมัคร ฯลฯ เพื่อดำเนินการจัดสรรบริการอื่นเป็นประโยชน์ร่วมกันของชุมชนก็จะ เป็นมั่นคงขั้นต้นที่จะนำไปสู่การปกครองท้องถิ่นของตนเองได้ในบัดนี้ปลาย.